

PRINSIPPER FOR STYRKET TOTALBEREDSKAP

Del av prosjektet *Politikk for totalberedskap*

2/2021

Ny politikk for totalberedskap

Trygghet er myndighetenes viktigste oppgave. Tryggheten er alt det du slipper å tenke på i hverdagen. Vi kan bare leve gode liv når vi har trygghet for at om vi eller våre nærmeste blir syke, er det hjelp å få. Vi kan bare leve og arbeide når vi er trygge fra vold i hjemmet, innbrudd og overfall på gaten, trygge på at vi har tilgang på sunn mat og livsviktige medisiner. Tryggheten der folk bor og jobber må være både opplevd og reell. Viljen til å prioritere trygghet er grunnmuren for all beredskap.

Alvorlige hendelser kan ramme oss. Beredskap er å ha gjort forberedelsene som skal til for å kunne møte kriser. Du og jeg kan oppleve kriser som er så alvorlige at de forandrer livene våre. Et familiemedlem kan bli alvorlig syk. Huset ditt kan bli tatt av brann. Men også hele lokalsamfunn kan rammes av en krise eller flere kriser samtidig. I ytterste konsekvens kan hele samfunnet rammes på en gang. Korona-krisen viser at heller ikke trygge Norge er forskånet. Svært alvorlige krisehendelser, som et terrorangrep eller krigshandlinger, setter våre felles verdier på prøve. Solid beredskap trygger ikke bare folk og samfunnsfunksjoner, bidrar også til at våre verdier blir vernet om – demokrati, frihet, likeverd, fellesskap.

Beredskapen må verne om alle. Den opplevde og faktiske tryggheten er ikke lik i alle deler av landet. Bor du på et lite sted kan det hende du lar døra står ulåst. Antakelig uroer du deg sjelden for bilbrenning, vold og kriminalitet. Samtidig opplever du sannsynligvis at avstanden til sykehus, ambulanse og politi er lang når uhellet først er ute. Bor du i en større by vil du kanskje oppleve at kriminalitet, vold og annen uro er nærmere, og at avstanden mellom folk er større. Likevel er blålysene nærmere når de trengs. Noen steder kan styrtregn og flom innimellom skape store forsinkelser og problemer, mens i andre områder er ras og skred mer nærliggende. Felles for innbyggere i byer og bygder er at vi forventer at myndighetene sørger for at vi er trygge. I en krisesituasjon vil ulike mennesker ha ulike behov. Eldre, barn, funksjonshemmede og kronisk syke må vernes om, også i en krisesituasjon. Mennesker i en sårbare livssituasjoner må få den støtten de trenger. Økonomiske forskjeller kan skape forskjeller i trygghet. Beredskap gjennom en sterk offentlig sektor er smartere og mer rettferdig enn et samfunn hvor bare de som har råd til det, kan kjøpe seg trygghet.

Vi kan planlegge oss til et mindre sårbart samfunn. De allierte planla etterkrigstiden mens andre verdenskrig var i full gang. Planer for det frie Norge ble lagt i fangenskap på Grini. Fremsynte politikere planla oljeeventyret før det var en krone i statskassen. Vi må planlegge for et Norge som skal navigere i en usikker verden. Beredskapen må bygge på en totaltenkning, hvor alle sektorer og samfunnsområder sees i sammenheng. Gjennom det moderniserte konseptet om totalforsvar skal Forsvaret få støtte av og samarbeide med sivile aktører. Og sivile aktører skal få støtte av og samarbeide med Forsvaret. Totalberedskap handler om mye mer enn sivil-militært samarbeid. Totalberedskap er at samfunnets samlede beredskapsressurser – fra infrastruktur, helse og velferd, forvaltning, brann og redning, politi og justis – organiseres målrettet og koordinert for å møte samfunnets

helhetlige risikobilde. Vi kan aldri bli 100 prosent trygge i et åpent, fritt og demokratisk samfunn, men vi kan jobbe systematisk for å redusere risiko og sårbarhet.

Den norske samfunnsmodellen ruster oss godt for kriser. Tillitssamfunnet er vår første forsvarslinje. Det norske samfunnet, med høy tillit, har et godt utgangspunkt for god totalberedskap. Tilliten mellom folk var grunnmuren for den kalde krigens totalforsvar i Norge. Også i dag er det tilliten som gjør at vi stiller opp for naboen, for bygda og for landet Vi stoler på hverandre og stiller opp når det kniper. Vi har sterke offentlige institusjoner som har tillit i befolkningen. Befolkningen følger rådene fra myndigheter de har tillit til. Når befolkningen har tillit til myndighetene fungerer faktisk bevisstgjøringskampanjer som *Du er en del av Norges beredskap* på egenberedskapen. Under korona-pandemien ble myndighetsråd fulgt av en svært stor andel av den norske befolkningen, men minst av de som hadde lavest tillit til myndighetene. Små forskjeller er en forutsetning for tillitssamfunnet. Forskerne er enige om at økonomisk ulikhet fører til lavere tillit, både mellom folk og mellom folk og til myndigheter. Ulikhet kan bidra til svekkede bånd mellom folk fordi man lever mer ulike liv, det kan bidra til mindre tillit til at de «på toppen» har fortjent en så fordelaktig posisjon og det kan gi hardere konflikt om ressursene i samfunnet. I rapporten *In it Together: Why less inequality benefits all* skriver OECD om ulikhetsveksten i Vesten de siste tiårene at «Når en så stor andel av befolkningen tjener så lite på den økonomiske veksten, svekkes tilliten mellom samfunnets borgere, og tilliten til institusjoner». Å verne om et samfunn med små forskjeller er også totalberedskap.

Sterkere beredskap behøves

Risikoer som øker. I et forprosjekt for *Trygghet og totalberedskap 2021*-prosjektet, som dette notatet er en del av, samlet Tankesmien Agenda risikoanalyser fra offentlige etater i Norge. I disse risikoanalysene skiller pandemi og legemiddelmangel seg ut som utilsiktede kriser med både høy sannsynlighet og store konsekvenser. Blant tilsiktede krisescenarier kan både vold, digitale angrep og sikkerhetspolitiske scenarier få store konsekvenser. Samtidig er det flere utviklingstrekk som peker i retning av økt risiko. Ett av dem er den utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen for Norge. Geopolitisk er verden mer ustabil enn tidligere, og maktforholdene mellom land er i bevegelse, fra Vesten til nye stormakter. Det regel- og normstyrte internasjonale systemet er under press, og det er særlig alvorlig for et lite land som Norge. Stabile internasjonale organisasjoner og internasjonalt samarbeid er en viktig del av vår beredskap. Dette utviklingstrekket tar vi også for oss i en egen delrapport om matsikkerhet. Et neste utviklingstrekk er knyttet til polarisering. Verdens befolkning er økende – og i bevegelse. Folk flytter fra bygd til by og over landegrensene. Økende migrasjon kan føre til polarisering og i ytterste konsekvens økt rekruttering til ekstreme bevegelser og politisk motivert vold. Også globalisering av kapitalbevegelser og handel kan virke polariserende. Både Brexit-avstemningen og valget av Donald Trump har vært knyttet til globalisering. Hvis ikke overskuddet i samfunnet fordeles rettferdig, kan det føre til ustabilitet og radikaliserings. Et tredje utviklingstrekk som peker i retning av økt risiko er klimaendringene. I et delnotat til *Trygghet og totalberedskap 2021*-prosjektet, oppsummerer vi hva klimaendringene betyr for ekstreme naturhendelser i Norge. I korte trekk forteller forskningen at nedbørmengden i Norge vil fortsette å øke, og at vi får hyppigere ekstremnedbør. Vi får flere og større regnflommer, stigende havnivå og flere skred. Naturen er mer uforutsigbar enn før, og nye risikoer vil oppstå nye steder.

Et komplekst samfunn er et sårbart samfunn. Globaliseringen gir oss komplekse forsyningskjeder på tvers av land. Digitaliseringen drives frem av leverandører og underleverandører i flere lag. Offentlig sektor utsettes for oppsplitting og privatisering. Summen av slike utviklingstrekk er ikke bare en økonomi med ekstremt spesialiserte enkeltdeler, men også, som en konsekvens, at disse enkeltdelene blir fundamentalt avhengige av hverandre. Da vil en krise i en enkeltdel raskt kunne spre seg til resten av samfunnet. Tenk bare på konsekvensen av et bortfall i Telenors kjernenett – motorveien for elektronisk kommunikasjon i Norge. Da ville radio, tv, internett, krisekommunikasjon, jernbane- og flytrafikk og betalingstjenester svikte samtidig. Kostnaden blir mange milliarder hver dag kjernenettet svikter, og liv vil gå tapt. Fordi samfunnet er fundamentalt avhengig av Telenors kjernenett, vil en krise ikke bare være en telekom-krise, det vil være en samfunnskrise. Eller tenk på korona-pandemien, hvor DSBs spådom var kostnader i størrelsesorden 19 milliarder i form av sykefravær og produksjonstap ved en pandemi. I dag vet vi at kostnadene er hundretalls milliarder, fordi korona-pandemien ikke bare var en helsekrise, men en samfunnskrise. Jo større kompleksitet og sammenveving samfunnsutviklingen fører med seg, jo mer sårbare er vi for at katastrofer sprer seg fra en

sektor til resten av samfunnet. Økende sårbarhet krever politiske svar. I noen tilfeller vil det måtte bety å redusere kompleksitet. I andre tilfeller betyr det å forebygge, minimere og kontrollere den risikoen som følger økt kompleksitet. I en egen delrapport om digital sårbarhet peker vi på hvordan den økte kompleksiteten i den digitale sfæren skaper økt sårbarhet.

Alvorlige hull i beredskapen må tettes

Bevisstheten om beredskap i samfunnet har blitt høyere. Med det regjeringsoppnevnte *Sårbarhetsutvalget* i år 2000 ble det for alvor tydelig at Norge er sårbart, også etter den kalde krigens slutt. Begrepet «samfunnssikkerhet» ble etablert. Katastrofale krisehendelser har rammet Norge. 84 nordmenn var blant de 345.000 som døde under tsunamien i Indiahavet i 2004. Det høyreekstreme terrorangrepet 22. juli 2011 er den verste voldshendelsen som har rammet oss i fredstid. Korona-pandemien 2020 er den største helsekrisen siden spanskesyken. Beredskap har blitt løftet fram som et politisk hovedtema, særlig siden valget 2013. Likevel kom «noe av den mest alvorlige kritikken Riksrevisjonen noen gang har levert mot et departement» i 2015 mot Justisdepartementets beredskapsarbeid. Vi har alvorlige hull i vår beredskap, som ikke er tettet. I et forprosjekt til *Trygghet og sikkerhet 2021* peker vi på to slike alvorlige hull: manglende beredskapskapasitet i nærberedskapen og vedvarende problemer med samvirke og helhetstenkning.

Nærberedskapen er for svak. Kriser skjer der de skjer, og respons krever ressurser i de ytre leddene til å drive krisehåndtering: Folk, materiell, kompetanse og myndighet. Nærhetsprinsippet, at kriser organisatorisk skal håndteres på lavest mulig nivå, er slått fast som et av de grunnleggende prinsippene i norsk beredskap. Likevel er det betydelige mangler i den nære beredskapen, i den grad at de politiske intensjonene om beredskap ikke blir oppfylt. Gjennom den kommunale beredskapsplikten har kommunen fra 2010 hatt et særlig ansvar for alle slags kriser innenfor sine grenser. Dette ansvaret har ikke blitt fulgt av midler. De friske midlene som har kommet til beredskap siden 22. juli 2011 har i hovedsak kommet til satsninger på sentralt nivå. Mange kommuner bryter i dag minimumskravene i lov og forskrift til øvelser, risiko- og sårbarhetsanalyser og beredskapsplaner. Det kan knyttes både til for lite ressurser i mange kommuner, og til lav bevissthet om beredskap blant kommunepolitikere. Konsekvensen er at evnen til å møte særlig de alvorlige krisene er for tynn. Samtidig er det flere bekymringsfulle trekk ved den nærberedskapen. Politiet har blitt sentralisert og er mindre til stede lokalt enn før. Brannvesenet har nå helseoppdrag som sin vanligste oppdragstype. Sivilforsvaret, som blant annet har ansvar for evakuering av befolkningen, har blitt systematisk svekket over tid og har alvorlige mangler både innen utstyr, øvelser og kompetanse. Gjennom ABE-reformen har alle statlige beredskapsaktører fått flate ostehøvelkutt, også aktører som jobber operativt med beredskap over hele landet. I et bredere perspektiv utfordrer sentralisering av både offentlig og privat virksomhet beredskapsevnen, også av virksomheter som ikke har beredskap som sin kjernevirksomhet. Om et lokalsamfunn mister butikker, offentlige kontorer, gårder, så er det færre som kan stille opp i den frivillige beredskapen, færre virksomheter som har viktig utstyr, maskiner og lokalkunnskap. Gode, fullstendige lokalsamfunn, der folk stiller opp for hverandre i kriser, er også best for beredskapen.

Ressursene finner hverandre ikke. Etter 22. juli 2011 var Gjørsv-kommisjonen sterkt kritisk til evnen til samarbeid og koordinering. Forskningen på oppfølgingen av 22. juli konkluderer med at samvirkeproblemene ikke har blitt løst. Silotenkning og manglende evne til samhandling forringer de sparsommelige beredskaps- og forsvarsressursene vi besitter. Justis- og beredskapsdepartementets evne til å ta koordineringsansvar har alvorlige svakheter. Innføringen av PLIVO-øvelser («pågående livstruende vold»-øvelser») har vært et nyttig tilskudd til å styrke relasjonene på tvers, men fremdeles er øvelsene som gjennomføres i beredskaps-Norge for små og for smale. Flere samvirke-øvelser er sterkt nødvendig. Fragmenteringen av beredskapen gir også svekket evne til å lære både av kriser og av øvelser. To trender innen offentlig sektor gjør styrket samvirke og samordning vanskeligere. Den første er oppsplitting i bestiller- og utfører-enheter både i offentlig sektor og gjennom at oppgaver blir satt ut til private aktører. Det skaper mer komplekse styringskjeder og et mer oppfliset beredskapsapparat. Helhetlig arbeid med beredskap blir vanskeligere. Fragmenteringen svekker de uformelle nettverkene som er nødvendig for at beredskapsorganisasjonene skal kunne improvisere i en krisesituasjon. Innenfor kritisk infrastruktur som vann, strøm og telekommunikasjon har oppsplitting av offentlig virksomhet og fragmentering av ansvar ført til svekket evne til å håndtere ekstreme situasjoner. I luftambulansen i Finnmark har vi sett illustrert hvordan anbudsprosesser kan bryte opp helhetlig arbeid og samarbeidsrelasjoner som er bygd opp over tid. Den andre trenden som preger offentlig sektors arbeid med beredskap, er den stadig mer detaljerte mål- og resultatstyringen. Et funn gjort av 22. juli-kommisjonen var at et overdrevent fokus på detaljer fra Justisdepartementet stod i veien for god ledelse i Politiet. Dette gjelder ikke bare for Politiet. I beredskapen sett under ett har det blitt et stadig større antall detaljerte resultatmål som sendes nedover til utøvende virksomheter fra departementet. Omfattende kontrollsystemer tar tid fra det operative arbeidet, men vrir insentivene bort fra helhetlig arbeid og samarbeid på tvers av beredskapsaktører. Å rapportere internt i egen silo blir viktigere.

Lærdom fra koronakrisen

Våren 2020 traff koronakrisen oss. Vår kriseberedskap ble satt på prøve. Selv om pandemi lenge har vært en varslet krise var det få eller ingen som forutså kombinasjonen av problemer et virus kunne utløse, farten i den globale spredningen og utfordringene i vår egen beredskap. Vi må lære av erfaringene.

Våren 2020 nedsatte regjeringen en koronakommisjon «for å få en grundig og helhetlig gjennomgang og evaluering av 4 myndighetenes håndtering av pandemien». Ingen av arbeidstakerorganisasjonene som representerer førstelinjen i krisen har fått være med her. Derfor har vi spurt fagbevegelsen om deres erfaringer.

I første bølge av korona-viruset klarte vi å få smittespredningen relativt raskt under kontroll. Vi har sterke offentlige institusjoner, vi har sterke arbeidslivsorganisasjoner som etter hvert ble tatt med på råd, og fortsatt høy tillit i befolkningen.

Av mer kritiske innvendinger som løftes fram fra vårt arbeid med lærdom fra korona-krisen er følgende:

- Vi undervurderer sammenhenger mellom kriser. Alle sektorer rammes. Ofte er det de gruppene i samfunnet vårt som har minst fra før, som rammes hardest.
- Svikt i forsyning av kritiske medisiner og smittevernsutstyr, til tross for at dette var svakheter vi kjente til, og blant annet fordi oppstyking av ansvar, just-in-time leveranser og et kommersielt og globalt legemiddelmarked gjør oss sårbare.
- Stenging av skoler og barnehager fra 13. mars var forståelig, men treghet i å finne løsninger for de mest utsatte barna og i å etablere en strategi for raskest mulig gjenåpning gjorde skaden større enn nødvendig og påførte samfunnet, familier og kommuner unødige kostnader.
- For sterke insentiver for permittering gjorde at for mange ble tatt ut av arbeid, særlig de som tjente minst fra før. Permitteringer burde raskere vært supplert med kompetansetiltak og lønnstilskudd for de delene av økonomien der det var mulig å opprettholde noe aktivitet. Store forsinkelser i NAVs utbetalinger skapte også problemer. Denne tregheten kan ha bremset økonomien mer enn det som var nødvendig, og dessuten økt forskjellene. Regelverket for feriepenger, som ikke krever avsetning på egen konto, viste seg for svakt.
- Krisepakker hadde dårlig fordelingsprofil. Regjeringens forslag ble gjort mer sosialt rettferdige gjennom stortingsflertallets tillegg, men likevel tyder mye på at de ikke i tilstrekkelig grad lyktes med å motvirke økning i de økonomiske forskjellene, og i for liten grad benyttet anledningen til å investere i bærekraftig og rettferdig økonomisk vekst.
- Det er lett å glemme hvor mange deler av arbeidsstyrken som er uunnværlig i en krise. Gradvis, og etter press fra arbeidslivets organisasjoner, ble listen over personell

med kritiske samfunnsoppgaver utvidet til for eksempel å omfatte renholdere og barnevernsansatte.

- Enkelte yrkesgrupper har av ulike årsaker behov for å supplere med utenlandsk arbeidskraft. Unntaksregler for utenlandsk personell fungerte godt i landbruket, men uklare regler skapte usikkerhet blant annet offshore og i helsesektoren, der bemanningsutfordringene i utgangspunktet var store. Gjennom krisen var kontrollen med importsmitte knyttet til utenlandsk arbeidskraft for svak.
- Kommunene hadde for svake lokale beredskapsplaner og burde fått mer veiledning av, og krav til, det lokale beredskapsansvaret, for eksempel knyttet til smittevern på internasjonale flyplasser og i kommunale tjenester.
- Sterke offentlige tjenester tjente oss godt, men mange offentlige institusjoner og dessuten kommunene, hadde en trang økonomi før krisen som følge av mangeårige flate kutt. Sentrale offentlige organer som Folkehelseinstituttet og NAV kunne stått sterkere om deres budsjetter og digitaliseringsprosesser i større grad hadde vært gjenstand for prioriteringer og langsiktige effektiviseringsplaner. Dessuten står mange kommuner nå enda svakere etter krisen, som følge av ekstraordinære kostnader til smittevern og tilpassede tjenester
- Det var et demokratisk underskudd både i hvordan enkelte kritiske beslutninger ble fattet, hemmelighold av sentrale analyser og i regjeringens tidlige ønske om unødig store fullmakter, som heldigvis ble avdempet av Stortinget etter kritikk fra juridiske fagmiljø. Når krisehåndteringen skal evalueres, mangler representanter fra førstelinjen.
- Frivilligheten er viktig. Ved skogbrann, naturkatastrofer og ulykker er frivillige organisasjoner ofte først på stedet. Frivilligheten, som er så sterk i Norge, er også med på å bygge tillit som i seg selv er viktig beredskap. Gjennom krisen har mange frivillige organisasjoner fått svekket sitt inntektsgrunnlag og vil trenge økonomisk støtte for å komme på beina igjen.
- Brå og brutal svikt av tilbudet til en rekke sårbare grupper som blant annet kronisk syke, kreftpasienter, barn i vanskelige familiesituasjoner, barn med funksjonsnedsettelse, aleneboende eldre, rusmisbrukere, og trygdemottakere var alvorlig og kan påføre enkeltmennesker og skattebetalere store kostnader i årene som kommer.

For mer utfyllende informasjon om momentene i dette delkapittelet, henvises det til Agenda-notatet *Lærdom fra koronakrisen*.

Prinsipper for styrket totalberedskap

Mange og mangfoldige grep trengs for å styrke totalberedskapen. I prosjektet *Trygghet og totalberedskap 2021* har vi etablert det vi mener er seks grunnleggende og generelle prinsipper for styrket totalberedskap. Disse prinsippene er:

- Tydelig toppforankring og prioritering av beredskapsarbeid og koordinering mellom nivå og sektorer
- Mer helhetlige og kontinuerlige risiko- og sårbarhetsanalyser på tvers av sektorer, mindre smal målstyring
- En sterk offentlig sektor med kontroll på forsyning av kritiske ressurser og kontroll over kritisk infrastruktur, samt hvor trygghet og beredskap blir ilagt større vekt i vurderinger knyttet til hvilke oppgaver som skal løses av det offentlige eller av private
- Ressurser til å både forebygge og å møte kriser når de inntreffer
- Større vekt på øving og styrking av samarbeid mellom offentlige etater, og offentlige etater og frivillige og private aktører
- Sterkere lokalsamfunn med næring, velferd, bosetting og beredskapsressurser over hele landet

Målet er å skape totalberedskap, en helhetlig tilnærming til sikkerhet og beredskap som tar utgangspunkt i de samlede truslene og sårbarhetene, og som har som målsetning å anvende samfunnets totale ressurser best mulig for å skape god beredskap for ulike krisesituasjoner.

Konkrete forslag for styrket totalberedskap

Trygghet og totalberedskap 2021-prosjektet har utgitt tre delrapporter om beredskap med konkrete politiske forslag. Disse tre rapportene har tre konkrete beredskapsutfordringer som utgangspunkt: naturhendelser, matsikkerhet og digital sårbarhet.

Notatet om naturhendelser tar utgangspunkt i at klimaendringene gir mer uforutsigbart vær og hyppigere ekstremvær, og tar til orde for tiltak for nærberedskap, samvirke og klimatilpassing i møte med dette.

Notatet om matsikkerhet oppsummerer hvor vår matforsyning er mest utsatt, og peker på både strukturelle grep og konkrete beredskapstiltak for å sikre både matforsyning og matprodusentene som beredskap i andre typer kriser.

Notatet om digital sårbarhet oppsummerer hvordan trender innen digitalisering gjør oss mer sårbare, og kommer med tiltak som svarer på denne sårbarheten. De grunnleggende strukturene i samfunnet blir fundamentalt avhengige av digitale løsninger. Samtidig preges digitaliseringen av økende kompleksitet, lange verdikjeder og tjenesteutsetting.

Politiske forslag for styrket totalberedskap:

- 1) Finansiere den kommunale beredskapsplikten gjennom økte frie midler til kommunene over statsbudsjettet. Dette innebærer blant annet økt støtte til øvelser og helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser. Kommunens øvrige beredskapsarbeid bør også styrkes gjennom økte frie midler over statsbudsjettet. Dette innebærer blant annet økt støtte til drift av brann- og redningstjenesten og kommunal helseberedskap
- 2) Styrke brann- og redningstjenesten gjennom å innføre ny utdanningsmodell, inkludert grunnutdanning på fagskolenivå og lederutdanning på høyskolenivå, stille krav til heltidsledelse i alle lokale brannvesen, rydde opp i brann- og redningstjenestens oppgaveportefølje gjennom en egen stortingsmelding, samt innføre en statlig grunnfinansiering for enkelte brukerkategorier i Nødnett for brann- og redningstjenesten
- 3) Finansiere statlige beredskapsaktører bedre, gjennom å stoppe ostepølvekuttene i ABE-reformen og i stedet prioritere tydeligere
- 4) Ruste Sivilforsvaret for fremtidens samfunnsbehov, gjennom å innføre tre måneders grunnutdanning og dessuten sette av midler over statsbudsjettet til oppdatert utstyr og flere øvelser

- 5) Styrke de frivillige beredkapsorganisasjonene gjennom å øke grunnfinansieringen, bevare ordningen med dekkede abonnementskostnader for Nødnett, samt utvide denne ordningen med flere terminaler
- 6) Etablere et fast totalberedkapsutvalg som rapporterer til Stortinget hvert år. Både beredkapsmyndigheter og samfunnets organisasjoner skal være representert i utvalget
- 7) Pålegge alle kommuner å etablere et bredt sammensatt kommunalt beredkapsråd, som del av den kommunale beredkapsplikten
- 8) Kritisk gjennomgå mål- og resultatstyringen beredkapsen med formål å etablere færre og tydeligere mål, og å fjerne mål og insentiver som hindrer samarbeid
- 9) Etablere regionale øvings- og beredkapsentre for samtrening og kompetansebygging
- 10) Økte midler til fylkesmennes pådriver- og veilederfunksjon på beredkapsområdet
- 11) En egen nasjonal pott for samvirkeøvelser som lokale og regionale beredkapsaktører kan søke fra
- 12) Etablere helhetlige regionale ressursbanker for beredkapsressurser
- 13) Øke kommunenes frie midler for å gjøre det mulig å finansiere klimatilpasningstiltak, klimarelevant vedlikeholdsetterslep i kommunene og øke kvaliteten på klimatilpasset planlegging i kommunen. I tillegg settes det av betydelige søkbare statlige klimatilpasningsmidler for å ytterligere og gi insentiv og støtte til kommunale forebyggende tiltak
- 14) Innføre en rentekompensasjonsordning for kommunale vann- og avløpsanlegg og etablere en felles forsikringsordning for naturhendelser i kommunene
- 15) Kommunene bør vurdere å innføre klimakonsekvensjusterte kommunebudsjetter
- 16) Verdikjeden for mat bør være representert i alle fylkesberedkapsråd
- 17) Kommunene bør inngå formelle beredkapsamarbeid med næringsaktører og organisasjoner i verdikjeden for mat

- 18) Utarbeide nasjonale veiledende standardavtaler for å stimulere til beredskapssamarbeid mellom kommuner og næringsaktører og organisasjoner verdikjeden for mat
- 19) Skjerpe måltallet for å begrense nedbygging av matjord og vurdere sterkere juridisk vern
- 20) Inkludere vern mot økende nedbør i nasjonal jordvernstrategi og regionale jordvernstrategier
- 21) Finansiere den kommunale beredskapsplikten gjennom økte frie midler til kommunene over statsbudsjettet. Dette innebærer blant annet finansiering av øvelser på tvers av kommuner og med andre relevante aktører, samt helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser
- 22) Etablere et eget kriseutvalg for plante-, dyre- og fiskesykdommer
- 23) Sette av midler til nødstrøminvesteringer for verdikjeden for mat over statsbudsjettet. Særlig bør nødstrøm til kjøle- og frysekapasitet innen regional og sentral lagring av mat prioriteres
- 24) Utvide *Rådet for matvareberedskap* til å fra å bare inkludere representanter distributørleddet, til å også inkludere aktører fra forsyning og videreforedling
- 25) Sette av midler til ras- og skredsikring av vei, hvor skredpunkt som bidrar til å øke faren for å fullstendig begrense leveranser i krise eller krig prioriteres
- 26) Selvforsyningsgraden av mat korrigert for import av fôr bør øke til minst 50 prosent
- 27) Innovasjonsprogram for mer fiskeforedling i Norge og et kompetanseløft for foredlingsindustrien
- 28) Erstatte all den import av soya som kommer fra sensitive landområder og som bidrar til avskoging, med bærekraftige fôrressurser fra råstoff fra norsk hav-, jord- eller skogbruk
- 29) Etablere desentralisert beredskapslagring av matkorn tilsvarende 6 måneders forbruk
- 30) Bidra til at jordbruket kan rekruttere en større andel arbeidstakere bosatt i Norge gjennom å styrke jordbruksoppgjørens økonomi. Dette for å styrke lønnsevnene i jordbruket og å legge til rette for produktivitetsfremmende teknologi

- 31) Etablere en felles skytjeneste for forvaltningen. Tjenesten og den tilhørende fysiske infrastrukturen eies av staten. Skyløsningen skal i størst mulig grad bygges på åpen kildekode og sikres mot uautorisert tilgang. Løsninger for oppbevaring og prosessering av særlig sensitiv informasjon bør prioriteres først
- 32) Etablere strengere nasjonale krav til IKT-sikkerhet ved tjenesteutsetting. Disse kan bygge på NSMs anbefalte minimumskrav ved tjenesteutsetting og bør utvikles til absolutte krav i samarbeid mellom arbeidslivets parter og sektorekspertise
- 33) Øke robustheten i kjernenettet for elektronisk kommunikasjon gjennom å fullføre etableringen av et alternativt kjernenett
- 34) Sette av økte midler over statsbudsjettet til utbygging av bredbånd og mobildekning
- 35) Styrke beredskapen for strømbrydd gjennom flere øvelser, å gjøre en nasjonal kartlegging av tilstanden for nød- og reservestrøm i vitale samfunnsfunksjoner og å begrense sentralisering og oppsplitting i kraftsektoren gjennom å unnta nettselskap med færre enn 100.000 kunder fra energilovens bestemmelse om selskapsmessig og funksjonelt skille
- 36) Styrke robustheten i de satellittbaserte posisjons-, navigasjons- og tidssystemene (PNT) gjennom aktiv norsk deltakelse i de europeiske satellitt-programmene, opprettholde og sikre installasjoner for visuell og radarbasert navigasjon langs kysten og utrede ytterligere back up-løsninger for satellittbortfall

Notatet er skrevet av Axel Fjeldavli. Forfatteren står ansvarlig for alle eventuelle feil og mangler i dokumentet. Ta gjerne kontakt dersom du finner slike.

Tankesmien Agenda vil rette en stor takk til flere som har tatt seg tid til å svare på faglige spørsmål underveis.

Prosjektet «Trygghet og sikkerhet 2021», som dette notatet inngår i, er et samarbeid mellom Tankesmien Agenda, Fagforbundet, Fellesforbundet, Fellesorganisasjonen, Industri Energi, LO, LO Stat, Norges Bondelag, Norges offisers- og spesialistforbund, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund, Norsk Sjømannsforbund, Norsk Sjøoffisersforbund, Norsk Tjenestemannslag, og Pensjonistforbundet.